

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.
Contrib. Luisterkr. f 1,— . Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

NIET ACTUEEL?

Ik vind het jammer dat een praatje voor de radio echt niets heeft van een gesprek. De spreker ziet de ander niet, hij beleeft geen directe reactie van de andere kant. Je wordt vanzelf als een leraar — als je het al niet bent —, die het onderwijzen zo in het bloed zit, dat hij blijft onderwijzen, aldoor, tot vervelens toe, ook in een gesprek met mensen die geestelijk zijn meerdere zijn en die in denksnelheid hem overtreffen. Hoe dan ook, op het ogenblik kan het niet anders.

Dit praatje nu wil ik laten gaan over vakantie. En dan niet theoretisch en degelijk over vakantie in het algemeen, maar over mijn vakantie, mijn voorbije vakantie. Zegt U nu niet „dat is niet actueel” want ik heb een hekel aan die woorden en U kunt er, naar mijn gevoelen, zowat alles mee doodslaan. Wat is trouwens actueel, wanneer is iets het en wanneer is iets het niet! Is het te vinden in de stapels ongelezen kranten, die ik bij thuiskomst vind, als ik een vakantie heb gehad vrijwel zonder krant en zonder radio? Ik ga ze doorbladeren en vind verouderd nieuws. Een deel ervan laat me koud — het is toch al voorbij — een ander deel treft me. Waarom eigenlijk? Omdat ik me op een of andere manier erbij betrokken voel. Om die laatste woorden gaat het. Er is natuurlijk wat men noemt wereldnieuws. Dat kunnen we actueel voor iedereen noemen, zelfs al beseft niet iedereen dat hij er wat mee te maken heeft. Maar nu de dingen voor kleiner kring, de dingen van minder belang, van lager orde. Moeten we daar niet altijd iets aan toevoegen, als we het woord actueel willen gebruiken? Is het niet vooral voor die mensen, die er mee te maken hebben? Dat kunnen er veel zijn, het kunnen er weinig zijn. We gaan dus nu het woord „actueel” zien als iets, dat eigenlijk niet af is, want we voegen er aan toe „voor deze of gene”.

Laten we deze gedachte doorvoeren tot in het absurde, tot het meest individuele. Dan merkt U waar ik heen wil. Ik moet het hebben (dat moet wel, om niet onecht te zijn) over wat voor mij op dit ogenblik actueel is. Dat is voor mij nu de vakantie, of zuiverder uitgedrukt de herinnering aan de vakantie.

Een spreker heeft iets te zeggen wanneer hij ergens vol van is. Die toestand brengt hem tot enthousiasme, als het goed is tot aanstekelijk enthousiasme. Nu wil ik hier een merkwaardige conclusie maken: het is het enthousiasme dat iets willekeurig tot iets actueels maakt. Ja, ik geloof, dat onderwijs, in welk vak ook, hierop steunt. De leraar behoort zijn stof tot iets actueels te maken. Een spreker moet hetzelfde doen voor zijn gehoor. De herinnering nu aan mijn vakantie gaat over ontzaglijk veel details en belevenissen. Maar sommige komen regelmatig terug andere duiken plotseling op, ongewild. De eerste worden allengs blijvend, de andere worden opgewoeld als uit een onuitputtelijke voorraad. Al naar mijn aandacht gericht is. De reis zelf was naar het zonnige zuiden, naar zuid Frankrijk. Daar ligt de Provence, een land voor liefhebbers van Romeinse oudheden, een land voor minnaars van de natuur, een land voor schilders, denk maar aan Vincent van Gogh.

Als ik daarover spreken ga betekent het dat ik voor mijn eigen gevoel meer oversla dan meedeel. Er zijn te veel hevige indrukken opgedaan, te veel fantastische gewaarwordingen en ik doe tekort aan mensen en landschap, aan planten en dieren, aan gebouwen, aan situaties, aan wat niet. Een keus maak ik dus. Vanzelfsprekend. Want men moet toch proberen de luisteraar deelgenoot te maken van wat voor mij, de spreker, actueel is. Overdracht van enthousiasme is op geen andere manier mogelijk of de hele situatie wordt onecht.

Ik moet dus over veel zwijgen, ook omdat er onderwerpen zijn die het zonder begeleiden-de afbeelding niet doen. Maar net zo goed over dingen die men zich gemakkelijk kan voorstellen. Laat ik dus zwijgen over de zon, al staat hij hoger dan bij ons. Overigens niet uit ironie dit zwijgen, want het toeval wilde dat reizigers naar de Provence genoeg zon hebben gezien. Wel komt indirect de zon in het reisverhaal terecht, want steeds zie ik de kleur van het land, de belichting van het geheel, het spel van licht en schaduw voor me.

een uitzending voor de vara-microfoon van zondag 4 september 1960

Laat ik zwijgen over de uitbundigheid aan strand, over de strand-mode 1960. Een kleurenfoto zou hier veel meer op zijn plaats zijn dan woorden.

Ik zie andere dingen. Een klein plaatsje, wat rommelige huizen, verder mannen die eindelijk de tijd hebben om een krant te lezen op een caf  terras. Een plein, waar mannen aandachtig en toch luchtig-loos hun partij in een balspel, het „jeu de boules” spelen.

De metalen ballen worden geworpen volgens de regels van het spel. Met dof geluid vallen ze neer of met een heldere klank raken ze een andere bal. De spelers hebben bovendien een gewoontegebaar. Als ze in iedere hand een bal hebben, tikken ze die tegen elkaar v  r de worp. Al die geluiden begeleiden het spel, dat met volle overgave gespeeld wordt. De mannen staan er krachtig en lenig bij, los en verig. Het geheel ademt een sfeer van gemoedelijkheid.

Homo ludens. Maar de omgeving spreekt ook mee. Dat moet men leren zien. Het plein is namelijk beplant met platanen, heel zware bomen met brede kroon. Ik meen dat deze bomen in Nederland en zelfs in noord Frankrijk anders groeien, rijziger slanker. In het zuiden staan ze stoer en breed en overschaduwen een heel plein. De kroon laat toch nog genoeg licht door en vlekken zonlicht spelen over de grond. Dit gezeefde licht en koele schaduw geven een prachtige speelruimte in zo'n zuid Franse plaats. De huizen staan er bij te dromen, maar over de daken en buiten op de zonnige velden laat het felle zonlicht.

Over die tegenstelling sta je als noorderling verbaasd te kijken. Enkele cypressen, donkergroen en rijzig, vormen in het veld een windscherm voor een wijngaard. Schaduw is daar nauwelijks met de hoge zonnestand en de spitse gestalte van de cypres. Heel anders weer doet een olijfgaard aan, en naar kleur   n naar lichtwerking. En vooral uit die bomen klinkt het geluid van insecten, die pas tegen de middaghitte op volle toeren komen. Dat zijn de cicaden, grote, wat plumpe insecten met flinke vleugels, die in de bomen verscholen hun geluid produceren. Dat geluid mag dan eentonig zijn, het is toch opwindend, ja driftig en driftig-makend. Ongemerkt raak ik aan het denken en dromen. Juist in dit klassieke land in deze zo bij uitstek klassieke sfeer. Over scholen in Nederland en wel in het bijzonder over de gymnasia en de leerlingen van die scholen, de gymnasiasten. Zouden velen van onze nederlandse gymnasiasten niet gelukkig zijn als ze ervaring met cicaden, met olijfbomen konden opdoen in het mediterrane gebied

zelf? Zou dat niet op hun verbeelding werken, wanneer ze in het Grieks van de dichter Homerus eventueel de cicaden tegenkomen?

Heeft het een, de lectuur, het ander, de ervaring van de werkelijkheid, niet nodig? Als ze oog en oor zouden krijgen voor de sfeer, waarin de dichters uit het klassiek verleden hebben geleefd en waarin die hun inspiratie hebben opgedaan?

Een zomerdag in de schaduw van olijfbomen, een schaduw die wel heel licht en transparant is, met boven U de blauwe hemel en boven U het onvermoeibaar geluid van de cicaden. Het is eigenlijk niet in woorden te vertellen. De rust, die men vindt in een olijfgaard, verzadigd als men is op het midden van de dag door de zonnegloed. Daarbij het overheersende geluid. Ik wens het gymnasiasten toe, dat ze zo eens kunnen luieren, jawel, maar met ogen en oren open en actief gericht op de omgeving, zo volledig klassiek.

De avond valt in de Provence met een snelle wisseling van kleurenpracht terwijl het licht snel in sterkte afneemt. Een kortstondig blauwgroen en oranje aan de hemel en het donkert al zo, dat de sterren beginnen te flonkeren. De avond lijkt in stilte te zullen beginnen. Maar daar breekt over de velden een nieuw geluid los, alles overheersend. Het komt niet meer uit de boomkruinen, het leeft op de grond. Muzikale klankrijke en volle trillers. Het zijn nu de geluiden van krekels. Daar tussendoor roept voortdurend een vogel, een kleine dwergooruil. Ook deze stemming proeft een noorderling met het grootste enthousiasme.

Het laatste dat ik vertellen wil gaat over de schilder in dat land, Vincent van Gogh. Veel doet aan hem denken, de cypressen, de amandelboompjes — in de zomer natuurlijk al lang uitgebloeid — evenals de wilde donkerpaarse irissen, die men ook op zijn schilderijen tegenkomt.

Maar er is nog iets anders, iets dat typisch het coloriet van Vincent draagt. Ik bedoel stukken braakland. Dorre gele velden, waar het onkruid tiert. Hier was iets merkwaardigs te beleven. Er waren velden een en al stekelig van distels. Maar wat voor soort, heel anders dan in Nederland! En bovendien, hoe merkwaardig massaal die ene soort! De bloem zachtgeel, het hele veld glanzend van die kleur, hier en daar onderbroken door de blauwe kleur van een andere distelsoort. Een kleurenpracht, tegelijk gedempt   n uitbundig.

Het zijn herinneringen, maar onuitwisbare.

Dr. W. K. KRAAK

lezingen voor de radio

di. 6 sept. A.V.R.O. 16.15—16.30 uur A. L. Constandse: „Françoise Sagan als tijd-verschijnsel”.

zo. 11 sept. VARA 9.45 uur R. de la Rie: „De school waar je anders mag denken”.

zo. 18 sept. VARA 9.45 uur Mevr. D. Heroma Meilink: „De wijnpers”.

zo. 25 sept. VARA 9.45 uur P. H. Dubois: „Avonturen van het humanisme:

de eeuw van Voltaire”.

zo. 2 okt. VARA 9.45 uur Prof. Dr. Libbe van der Wal: „En wat zegt een humanist daarvan?”

natuurlijk bewaart u de radiolezingen

Om U het bewaren mogelijk en het herlezen van de radiolezingen tot een genoegen te maken, is er een handig verzamelbandje te verkrijgen.

Aan dit linnen bandje, dat voorzien is van een gouden opdruk, zult U veel plezier beleven.

Als U nu bestelt kunt U profiteren van de lage prijs van f 1,95. Gireer het bedrag op postrekening 58 t.n.v. Humanistische Luisterkring het Woord van de Week te Utrecht.

oorlog.... schuld aan het kind

De weerspiegeling van geweld in het open kinderoog, de vragend-verwarde interpretatie van veel ruw gebeuren in de geest van het kind, benaderen de kern van het zin-loze misschien beter dan menige drogreden, die de volwassene ter rechtvaardiging van zijn daden zoekt. Alle argumenten tot legitimatie van de oorlog miskennen de aanwezigheid van het schuldloze kind in deze wereld. Men zou de oorlog kunnen definiëren als een collectieve schuld van alle volwassenen jegens het kind. Hoe beschamend zou een geschiedenis der beide wereldoorlogen uitvallen, indien het mogelijk ware de historie te beschrijven van het standpunt der kinderen; hun oordeel over deze wereld, gezien door een floers van kindertranen.

Dr. P. J. BOUMAN

oud en jong

Jonge mensen zijn meer geschikt om uit te vinden dan om te beoordelen; om uit te voeren dan om raad te geven. Jonge mensen nemen in hun gedrag en daden meer op zich dan ze aankunnen, jagen meer stof op dan ze beheersen, hollen naar het doel zonder acht te slaan op de middelen en wegen daarheen; volgen dwaselijk enige principes, die ze toevallig opgevangen hebben; zij zijn niet bang te vernieuwen, wat altijd onvermoede bezwaren meebrengt.

Oudere mensen maken teveel tegenwerpingen, overleggen te lang, vragen te weinig, betreuren te gauw, slagen er zelden in hun zaak tot volle bloei te brengen, maar stellen zich tevreden met middelmatig succes. Het is ongetwijfeld goed, zich van beider diensten te verzekeren, want beider goede eigenschappen kunnen beider gebreken corrigeren.

Francis Bacon.

beperkte redelijkheid

Ieder onzer bezigt in zijn persoonlijke zaken wel de een of andere wijze van redeneren, welke voldoende is om hem een redelijk mens te noemen. Maar het misverstand is, dat iemand, die op één punt redelijk wordt bevonden, verondersteld wordt, dit op alle punten te zijn.

En als men hieromtrent anders zou denken of spreken, dan wordt dit oordeel beschouwd als een belediging; als een zó onzinnig vonnis, dat niemand zich aan zo'n uitspraak waagt. Het lijkt immers, alsof men die man of vrouw degradeert tot een peil, dat beneden zijn of haar natuurlijke waardigheid ligt.

Ofschoon het waar is, dat iemand, die op één gebied zuiver redeneert, de natuurlijke gave bezit dit eveneens op andere gebieden te doen, is het even waar, dat iemand, die op een bepaald ogenblik zuiver redeneert over een bepaald soort onderwerpen, toch geenszins nog kan redeneren over andere zaken. Misschien zal hij dit over een jaar kunnen!

John Locke.

kerstkamp

Onder leiding van de Heer en Mevr. Lageman wordt een kerstkamp gehouden. Aan dit kamp kunnen ook kinderen deelnemen. Voor kinderleiding zal worden zorggedragen.

Aanvang zaterdag 18 uur (met diner).

Einde maandag na diner. Prijs f 21,— per persoon. Bij voldoende deelname 2 dagen langer tegen f 6,— per dag.

Aanvragen en aanmeldingen bij „De Ark”, Belvédèrelaan 14, Nunspeet.

WARENHUIS

Een man houdt er niet van. Ik dus ook niet. Maar men kan niet altijd doen waar men plezier in heeft, noch ook laten hetgeen men verafschuwt. Soms is men te moe, of te zwak. Soms ook zegeviert een redeloos altruïsme over het gezonde, verstandige egoïsme.

Hoe dit ook zij (gelijk men in de hoofdartikelen schrijft), wederom heb ik gewinkeld. En niet zomaar in een overzichtelijk kleinbedrijf met een goed afgebakende branche. Daar weet men althans ongeveer, waar men aan toe is. Het gaat daar om biefstuk van de haas, Gelderse worst of poulet, men kan kiezen tussen een portemonnaie, een hutkoffer en een naainecessaire, men balanceert tussen een tafellaken, een tafellaken en een tafellaken, maar men weet ten naastenbij, waar men aan toe is.

Niet aldus in een warenhuis. En dat was het, dat ik tezamen met echtgenote en een aanverwante, wie ik een goed hart toedraag, gisteren heb betreden. Men kon er alles krijgen, wat tussen plastieke wasknijpertjes en bisambuiken ligt. En dit nu, lieve lezers, is fataal.

Toen wij nog op een ruime boogscheutsafstands van het huis waren, stond het doel ons allen duidelijk voor ogen: We zouden even vlug naar de derde etage gaan om een koffiepotje van f 7,90 te kopen, zulks ter vervanging van een gelijk eexemplaar, dat door een kat was verbrijzeld.

Nu goed, wij gingen niet dadelijk naar binnen. We keken even 16 etalages met kampeergerei, eiersnijders, deux-pièces, intieme lingerieën, scheerapparaten en handmixers. De mantels zijn dit jaar donker van kleur, dit zij u gezegd. Wij hielden er niet van, abah! Maar wij zullen ze toch kopen, aha! Maar nu nog niet.

Toen wij binnentraden, werden wij onmiddellijk geboeid door een bak vol met, nee werkelijk enige sjaaltjes. De aanverwante, die een winkelaarster van formaat is, begon er zonder uitstel in te graaien. Daar zijn die bakken voor en het is de bedoeling van de naamloze vennootschap dat er flink gegraaaid wordt. Het bleek, dat, ondanks de waarlijk ruime keuze die het warenhuis bood, juist de schakering, die mijn verwante gekocht zou hebben als ze in deze afdeling iets gekocht zou hebben, ontbrak. Ze gooide het hogerop en verzocht de verkoopster even na te gaan, of er in de opslagplaatsen nog andere sjaaltjes voorradig waren. Dit bleek niet het geval. „Dat spijt me dan héél erg”, zei mijn gezellin verwijtend, toen zij verder ging. Maar haar zorg duurde slechts kort, want er werd een speciaal tuitje voor een theepot gedemonstreerd, er waren parapluies, polsmoffjes, de reeds genoemde wasknijpertjes, en nog 984 andere artikelen. Dat was parterre. Maar de koffiepotten stonden hoger.

Reeds na iets meer dan een half uur stegen

wij omhoog. Daar waren spirituskomfoortjes om kaas te smelten. Ze heetten fondue-rechauds. Dat was nog eens alleraardigst. Wij onderzochten de verschillende modellen op hun duurzaamheid en industriële vormgeving. Maar wijl niemand er één ogenblik over peinsde zich een komfoor aan te schaffen, begaven wij ons naar de lampen. Belachelijk, voor zo'n prul f 39,75 te vragen. Er waren trouwens ook wel betere, in de prijs van f 80,— en f 90,—. Nou, als ooit iemand nog eens een lamp nodig zou hebben, wisten wij tenminste, wat er te koop was.

En zo sjokten wij maar door, langs zes kopjes, en 9 schoteltjes, langs gramfoonplaten, slippjes, vloerkleden, schoenpoetsdozen, parfumerieën, steelpannen met een deksel en zonder deksel, hoofdkussens, fijne vleeswaren...

O ja, nu moet ik nog even naar de kruidenafdeling. Basilicum, rosmarijn, marjolein, zo leuk! Peterselie was er ook, 10 gram voor 60 cent. Hadde er een blikje gedroogd gras gestaan tegen een voldoende hoge prijs, het zou er ook verkocht zijn.

De mannen, die dit bedrijf runden waren geen verborgen verleiders. Zij waren brute overweldigers. Helaas! Want de beide vrouwen, daar sta ik voor in, vallen niet licht ten prooi aan verborgen verleiders. Maar aan primitieve oerkrachten kunnen zij geen weerstand bieden. Zij bezweken, niet éénmaal, maar vele malen.

Reeds droegen wij twee handige nylonborsteltjes en twee insmeerborsteltjes. Reeds hadden wij de chèqueboeken getrokken voor niet minder dan twee horloges, antimagnetisch, voor het geval de drager geregeld met magneten zou zitten knoeien.

En toen zijn we eerst maar een kopje koffie gaan drinken. Met een croquetje. En een schelpje.

Daarna ben ik opgetreden, want soms ben ik streng. Ik heb mijn vriendin voor de winterhoeden weggesleurd en haar verboden naar de slopen te kijken. Maar bij de tafellakens zijn we toch weer gestrand.

Tafellakens!

In de winter van 1944 hebben wij ons laatste, dunne tafellaken verknipt voor schamele hemdjes voor de kinderen.

Sindsdien staat ons leven in het teken van het tafellaken. Thans bezitten wij exemplaren uit alle steden, die wij ooit bezochten en onze voorraad is voldoende om al ons oir tot in het vierde geslacht van royale hemden te voorzien.

Wat zei u? Koffiepotten?

O nee, die hebben wij niet gekocht. Onze kleur was er niet bij. Wij moeten er eens over nadenken. Misschien kopen wij wel een modern snel-espresso-speciaal-negenkops-apparaat van roestvrij Zweeds staal of zoiets. Nee, een koffiepot hebben we niet gekocht.

Wél basilicum.

H.H.

bejaardenkampen

Van 10 t/m 17 september is de Ark gereserveerd voor de bejaarden. Prijs f 38,50 per week.

Aanvragen bij „De Ark”, Belvédèrelaan 14, Nunspeet. Tel. 03412—2404.